

Кириченко В. І., м. Київ
Нечерда В. Б., м. Київ

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ЗАСІБ ПРИМНОЖЕННЯ РЕСУРСІВ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА

У статті презентуються результати аналізу психолого-педагогічних джерел щодо важливості партнерської взаємодії закладів освіти із сім'ями старшокласників і громадськими організаціями у контексті осмислення понять «успіх», «успішність». Окреслено погляди на успішність особистості представників психолого-педагогічної науки. Виокремлено засадничі положення формування соціально успішної особистості старшокласника в системі загальної середньої освіти.

Соціально-політичні, культурні та економічні трансформації останніх десятиліть в Україні актуалізували потребу в осмисленні цінності успіху як для конкретної особи, так і для суспільства загалом й привернули увагу дослідників до необхідності усвідомлення витоків успіху, окреслення механізмів його здобуття, розроблення умов досягнення успішності у різних сферах життєдіяльності людини.

У просторі світового наукового дискурсу можна відстежити велику кількість міждисциплінарних досліджень проблемного поля успішності особистості, які здійснюються науками, що центруються на проблематиці життєздійснення людини й розвитку її особистості: філософією, соціологією, психологією, педагогікою.

Зокрема у педагогіці проблеми успіху й перспективи розвитку соціальної успішності особистості, питання продуктивності індивідуальної та групової діяльності, досягнення поставлених цілей, аспекти успішного самоздійснення та професійної самореалізації особистості розглядаються в роботах І. Беха, А. Белкіна, Е. Варламової, О. Газмана, І. Зязюна, Ж. Істюфєєвої, Н. Каданкової, Н. Калініної, О. Коберника, А. Мудрика, Л. Пасечнікової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Р. Шаміонова тощо.

Підсумовуючи аналітику різноманітних наукових розвідок щодо проблематики успіху, доходимо висновку, що у загальному вигляді *успіх* розглядається як *позитивний результат діяльності суб'єкта по досягненню*

значимих для нього цілей, які при цьому відображають соціальні орієнтири суспільства. Він постає формою самореалізації суб'єкта, забезпечує його саморозвиток і передбачає оцінку з боку суспільства у вигляді схвалення чи визнання.

Схожим, однак не тотожним успіху є поняття «успішність», яке вбачається дослідникам навіть більш складним для аналізу й розуміння. Так, чимало досліджень присвячено навчальній успішності школярів (Ш. Амонашвілі, А. Белкін, Ю. Гільбух, Ю. Орлов, А. Реан, Н. Щуркова тощо), вплив успішності на розвиток особистості дитини відзначали М. Бітянова, У. Глассер, О. Дусавицький, В. Сухомлинський тощо. Аналізу успішності як особистісної якості присвячені розвідки психологів і соціологів Е. Берна, У. Джеймса, Г. Селевка, Х. Хекхаузена та інш. Успішність як проблема особистісного зростання, розвитку самоідентичності та адаптованості до зовнішніх умов висвітлювалась в межах психотерапевтичної практики (Дж. Аткинсон, Д. Макклелланд, А. Маслоу та ін.). У просторі сучасної педагогічної науки проблематику соціальної успішності учнів розглядають І. Бех, Н. Каданкова, Н. Калініна, О. Матеюк, Р. Шаміонов тощо.

Як і у випадку з «успіхом», у вчених немає одного загальноприйнятого визначення поняття «успішність». Узагальнено множинність тлумачень поняття «успішність» можна звести до двох поглядів, розглядаючи її або як внутрішній стан особистості, що досягається за допомогою регулярної концентрації на своїх ключових бажаннях та активних діях щодо їх втілення (Матеюк та ін.), або як динамічну соціально-психологічну характеристику особистості, що передбачає наявність соціально визнаних досягнень, спрямованість на успіх, власне задоволення процесом та результатами власного життя (Калініна, Кордубан, Лазаренко та ін.).

Звідси можемо зробити висновок, що успішність як поняття має об'єктивний та суб'єктивний аспекти. Суб'єктивний компонент успішності визначається емоційно забарвленим станом переживання особою власного успіху. Об'єктивний компонент пов'язаний з оцінкою людини та результатів її

діяльності як успішних на основі уявлень про успішність, властивих конкретному соціально-культурному середовищу.

Для нашого дослідження засадничими обираємо наступні положення:

- успіх сприяє досягненню дитиною стану задоволеності життям, стимулює зростання, яке не обов'язково має бути пов'язане з навчальною діяльністю, а може стосуватись емоційної, моральної, духовної зрілості особистості або розвитку інших сторін її потенціалу;

- на відміну від успіху, успішність – це неодноразово верифікований досвід;

- успішність людини в будь-якому виді діяльності визначається специфічною структурою інтегральних і функціональних якостей особистості, її знань, досвіду, дій з освоєння певних видів діяльності, що надають їй можливість досягати успішності;

- соціальна успішність – це внутрішня якість особистості, що пов'язана з переживаннями почуття задоволеності досягнутими результатами, соціальним визнанням у колективі, упевненістю й цілеспрямованістю в діяльності;

- стан соціальної успішності є важливим на усіх етапах життя людини, однак особливого значення він набуває у шкільному віці, позаяк насиченість шкільного життя оцінними атрибутами справляє істотний вплив на самоактуалізацію потенційних можливостей зростаючої особистості як у позитивному, так і у негативному напрямках;

- формування соціально успішної особистості може бути результатом продуманої спільної стратегії педагогів, закладу освіти, старшокласника, родини.

Резюмування вищенаведеного дозволяє визначити формування соціальної успішності одним із *найважливіших завдань системи загальної середньої освіти України*.

Педагоги й науковці усвідомлюють, що сьогодення актуалізує перед системою освіти виклики, які не мають аналогів у досвіді минулих років і вирішення яких потребує розширення меж педагогічної взаємодії, залучаючи до

числа суб'єктів освітнього процесу не лише батьків здобувачів освіти, а й широкої мережі громадських організацій, дотичних до проблем виховання підростаючих поколінь (Румянцева, 2013).

Ми пристаємо до наукових поглядів Шигонської, яка пропонує розглядати педагогічну взаємодію як «співпрацю закладу освіти і соціальних інституцій з метою підвищення ефективності життєдіяльності, за якої відбувається формування ціннісних орієнтацій, набуття ключових компетенцій, соціального досвіду», сприятливих для просоціальної діяльності та життєвого успіху особистості (Шигонська, 2008).

Варто наголосити, що на відміну від соціальної взаємодії, що характеризується як стихійними контактами, так і спеціально організованими, педагогічна взаємодія завжди є спеціально організованим процесом, спрямованим на вирішення освітніх завдань.

Вона розглядається як «системне явище в педагогічному процесі, що зазнає впливу з боку соціальної системи у плані статусно-рольових відносин у суспільстві, регламентується нормативними документами в системі освіти, визначається практикою освітнього закладу» (Велитченко, 2005).

Структуру педагогічної взаємодії утворюють взаємозалежності: освітньої, педагогічної, соціально-психологічної, міжособистісної систем; особистості та діяльності вчителя й учнів, усвідомлення ними інтерактивного досвіду; регулятивних і виконавчих елементів взаємодії (Яковишина, 2011).

Дієвим механізмом цільового взаємопосилення і взаємозбагачення засвідчує себе *соціальне партнерство*, про яке можна говорити в тому випадку, якщо встановлюються відносини взаємовигідної співпраці, соціального діалогу; коли заклад освіти займає позицію не «вдячного одержувача» допомоги і матеріальної підтримки, а рівноправного партнера, що володіє ресурсами, корисними для інших учасників взаємодії (Кириченко, 2013).

Враховуючи вищезазначені погляди дослідників, ми розглядаємо партнерську взаємодію як спільну колективно розподілену діяльність різних суб'єктів, що призводить до позитивних ефектів. Її сутність як ресурсу

збагачення постає цілеспрямованим процесом узгодженої діяльності сторін-учасниць, що регламентує сферу відповідальності, дольовий внесок і ступінь впливу кожної з них щодо формування соціально успішної особистості старшокласника.

Резюмуючи вищевикладене, зазначаємо, що:

- до основи партнерської взаємодії мають закладатися єдність устремлень та поглядів на освітній процес, спільно вироблені цілі, виховні завдання та шляхи досягнення окреслених результатів, можливість збагачуватися позитивним досвідом і знаннями;

- метою *партнерської взаємодії* закладу освіти і партнерів у формуванні соціально успішної особистості старшокласника, ми визначаємо сприяння розвитку дитини і надання їй допомоги у віднаходженні свого місця в житті; включення учнів у процесі організації середовища своєї життєдіяльності й опанування способами продуктивної реалізації власного життєвого проєкту.

Література

1. Бугайчук, Н. В. (2019). *Партнерська взаємодія учасників освітнього процесу: методичні рекомендації*. Взято з : <http://oipropp.cd-sp.net/?q=node/37634>
2. Велитченко, Л. К. (2005). *Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу*. Одеса: ПНЦ АПН України.
- Кириченко, В. І. (2013). *Організація партнерської взаємодії навчального закладу і батьків учнів* / Взято з http://lib.iitta.gov.ua/3336/1/Kirichenko_Orhanizastiy_partnerskoi_vzaemodii.pdf
3. Румянцева, Е. К. (2013). *Социальное партнерство общественной организации с образовательными учреждениями и родителями как фактор развития детской одарённости*: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Московский государственный гуманитарный университет им. М.А. Шолохова, Москва.
4. Шигонська, Н. В. (2008). Філософський, психологічний, соціологічний та педагогічний аспекти сутності категорії «професійна взаємодія». *Вісник Житомирського державного університету*, 42, 160-164.
5. Яковишина, Т. В. (2011). Педагогічна взаємодія: ретроспективний аналіз та сучасний стан проблеми. *Наука і освіта*, 4, 487-490. Взято з: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/4_2011/66.pdf

МОВА ЯК МЕХАНІЗМ ЗАКРІПЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ДОСВІДУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Мова являє собою важливу і невід'ємну складову частину культури. Вона є не тільки засобом спілкування, вона є середовищем, в якому існує і розвивається особистість. Національна мова відкриває доступ до змісту національної культури, формує культурну компетенцію особистості, стабілізує етнічну цілісність, зберігає культурне різноманіття, культурні стереотипи, містить в собі загальнолюдські культурні і духовні цінності.

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є вплив глобальних культурних тенденцій на всесвітні національні культури. Глобалізація являє собою складну домінуючу структуру, яка впливає на форми, елементи і компоненти національної культури, як в країнах традиційного шляху розвитку, так і постмодерністського. Глобалізація є фактором, що зумовлює експансію західних цінностей, які у контексті української культури, перетворюються на фактор її дезінтеграції, таким чином вона загострює проблему національно-культурної ідентичності.

Завдяки новітнім технологіям, що зробили можливим процес щоденної вербальної комунікації, писемної комунікації, відео-комунікації, телекомунікації, між представниками різних країн світу, глобалізація призвела до взаємозв'язку і взаємозалежності представників різних етнічних, вікових, соціальних груп та посприяла розвитку транснаціональної ідентичності. Ці фактори обумовлюють нагальну потребу у вивченні іноземних мов, слугують вагомим засобом мотивації до оволодіння міжнародною мовою спілкування.

Глобальні комунікативні мережі створили універсальну культуру і тим самим послабили етнічну та національну культуру розвинених країн світу. Виходячи з цього, ми можемо очікувати на поступове зникнення мікро-культур, водночас із поступовим зростом глобальної інклюзивної культури.

Глобалізація, імміграція та посилення процесу інтеграції до Євросоюзу, змушують уряд нашої країни дотримуватися політики, що направлена на збереження національної мови та культури. Глобальні тенденції узагальнення феномену національно-культурної ідентичності окреслюють основні напрями